

Luka Baković

KRIST – SAKRAMENT KOJI TREBA ŽIVJETI

Uvod

Motiv ovog rada možemo pronaći, vjerujem, u mnogima zajedničkom osjećaju besplodnosti kršćanskog života. Čini se da ne postoji bitna razlika u onom kako živi kršćanin koje redovito sudjeluje u liturgijskim slavljinama i onom kako živi netko komu su sakramenti strana religijska praksa.

Dakle, besplodnost. Cilj rada je proniknuti u značenje sakramenata i razumjeti koji je – to jest, koji bi trebao biti – njihov učinak. Mišljenja smo da je razlog besplodnosti ponajprije u nedostatku razumijevanja sadržaja i širine samog nauka o sakramentima.

Rad se sastoji od četiriju poglavlja koja se bave različitim vidovima mogućeg promatranja sakramentalnosti. Prvo poglavlje obrađuje određeni vid značenja riječi „sakrament“, ne ulazeći u detaljnu semantičku analizu, nego u teološku analizu značenja na kojem se ovaj rad temelji. Drugo poglavlje kratko predstavlja lik Isusa Krista, utjelovljenog i uskrslog, (pra) sakramenta iz kojeg proizlaze svi sakramenti Crkve. Središnje poglavlje razmatra uprisutnjenje Krista u sakramentima Crkve i važnost sakramentalizacije pojedinca i zajednice. Posljednje se poglavlje ukratko osvrće na eshatološki vidik sakramenata.

Metoda rada je uglavnom deduktivnoga karaktera, budući da polazi od biti sakramenata te smjera k mogućem ozbiljenju sakramenata u konkretnom životu zajednice i pojedinca. Literatura se fokusira na dva osnovna izvora, dok su ostali izvori oslonac pri izlaganju onog što je u naslovu naznačeno.

Krajnji razlog rada jest želja da se sakramentalni život zajednice i svakog njenog člana shvati kao nešto što svoje mjesto ima i izvan zidova cr-

kava unutar kojih se odvijaju liturgijska slavlja. Vjerujući u Isusa Krista kao temeljni sakrament, kršćani bivaju pozvani svojim (sakramentalnim) životom u Gospodinu danomice pridruživati ljude u zajednicu spasenika (*Dj 2,47*).

1. Riječ sakrament

Prvo poglavlje nema i ne može za cilj imati iscrpno semantičko istraživanje pojma *sakrament*. Ovdje se tek ukratko želi ukazati na što se uopće misli u ovom radu pri korištenju riječi. Želimo, također, naglasiti važnost povezanosti pojma sakrament sa srodnim pojmom *mysterion*. Ova povezanost nam je važna u širem kontekstu rada i samog kolegija u sklopu kojega ovaj rad pronalazi svoje mjesto.

„Sakramenti u kršćanskoj vjeri uspostavljaju odnos između Boga i ljudi te ljudima omogućuju sudjelovanje u Božanskom životu.“¹ Ova rečenica već daje poprilično čvrst okvir onom značenju oko kojeg će se kretati naše razmatranje o sakramentima. Sakramenti nas zanimaju u kontekstu Božjeg milosnog odnosa prema ljudima, koji svoj vrhunac ima u otajstvu Isusa Krista.

Ovdje smo se već dotakli riječi otajstvo koja nam pomaže razumjeti uporabu izraza sakrament u daljnjem tekstu. Otajstvo predstavlja ekskluzivnu Božju objavu do koje čovjek ne bi mogao doći razumskim putem. Čovjek doduše može napredovati u razumijevanju otajstva, ali ono uvijek ostaje Božja inicijativa kojom on čovjeku objavljuje svoju spasenjsku volju za njega. Nadalje, otajstvo svoj vrhunac i konačnost zadobiva po objavi Isusa Krista Sina Božjega. Tomu u prilog ide Pavlovo uvjerenje da je spoznao misterij Božji, a to je Isus Krist (*usp. Kol 2,2*). Po Isusu Kristu Božje otajstvo postaje vidljivo u ljudskom obliku i po Duhu ostaje prisutno u Crkvi kao eshatološka nada za sve stvoreno.² „Misterij u smislu Pisma jest, dakle, prema nama milostivo od vječnosti okrenuta Božja sloboda, njegova vječna spasenjska volja očitovana i ostvarena u Isusu Kristu.“³

¹ Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, Zagreb 2009. 9.

² Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, 9-12.

³ Walter KASPER, *Crkva Isusa Krista. Ekleziološki spisi*, Zagreb, 2013. 191.

Riječ sakrament svoje je mjesto u crkvenoj uporabi dobila kao prijevod riječi *misterij*, stoga nosi bremenitost značenja otajstva kojeg smo se gore dotakli. Uz ovo značenje, kod kojeg je naglašena ona skrovnita zbiljnost, pojmom sakrament naglašavamo i dijalektički karakter otajstva koji smjera na ljudski odgovor vjere.⁴

Ovdje je dan samo osnovni okvir poimanja sakramenta koji se tiče ovog rada, ovo poglavlje stoji kao hermeneutski ključ daljnjih razlaganja o sakramentu Isusa Krista u narednim poglavljima.

2. Krist (pra)sakrament

U drugom poglavlju želimo promišljati o Kristu kao sakramentu u dva vida: Krist je sakrament spasenja kao zemaljski utjelovljeni Isus iz Nazareta te kao proslavljeni Gospodin naš Isus Krist. Ovdje se ponajviše oslanjamo na rad E. Schillebeeckxa.⁵

Uvodno napomenimo i ovo, prema Walteru Kasperu samo o Kristu možemo govoriti kao o prasakramentu, dok bi se kod govora o Crkvi trebali suzdržavati od takve karakterizacije.⁶

Gotovo svim polaznicima katoličkih vjeronauka je poznata definicija sakramenata koja ide otprilike ovako: „Sakramenti su vidljivi znaci nevidljive Božje prisutnosti.“ Iako manjkava, ova nam definicija može poslužiti kao polazna točka našeg promišljanja. Ukoliko su sakramenti vidljivi znak nevidljive Božje prisutnosti, tada je Isus Krist nesumnjivo prvi i najsnažniji sakrament Božjeg vidljivog očitovanja. Krist „je ujedno i posrednik i punina sve objave.“⁷ Ova napomena nam je važna budući da ćemo se u daljnjim poglavljima služiti analoškim govorom o sakramentalizaciji čovjeka u Crkvi.

⁴ Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, 15-16.

⁵ Usp. Edward H. SCHILLEBEEKX, *Krist, sakrament susreta s Bogom*, Zagreb 1992.

⁶ Usp. Walter KASPER, *Crkva Isusa Krista*. 222-227.

⁷ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dei Verbum. Dogmatska konstitucija o božanskoj objavi* (18.XI. 1965.), br. 2, u: Dokumenti, ⁴Zagreb 2008. (dalje: DV).

2.1. Zemaljski, utjelovljeni sakrament Krista

Utjelovljeni Krist, koji je jedna osoba u dvije naravi, postaje sakrament susreta s Bogom. „Druga je Osoba Trojstva osobno čovjek; taj isti čovjek je osobno Bog. Krist je Bog na ljudski način i čovjek na Božanski način. Ukoliko je čovjek, on živi svoj božanski život u čovještvu i po čovještvu. Sve što čini kao čovjek djelo je Sina Božjega i djelo Boga u ljudskoj pojavnosti, prevođenje i prenošenje božanskog djelovanja u ljudsko djelovanje. Njegova čovječja ljubav je ljudski oblik Božje otkupiteljske ljubavi.“⁸

Kristova ljubav za čovjeka ima spasenjski učinak, te su Isusovi čini po tom svom određenju sakramentalni.⁹ „Ljubav čovjeka Isusa zapravo je ljudsko utjelovljenje Božje otkupiteljske ljubavi, dolazak Božje ljubavi u vidljivom obliku.“¹⁰ Schillebeeckx ističe da se svaki ljudski odnos uspostavlja preko tjelesnosti. Svaki duhovni utjecaj uključuje tjelesni susret.¹¹ „Ljudski se susret dakle zbiva po vidljivoj i u vidljivoj prisutnosti tijela, koje je znak što istovremeno sakriva i otkriva čovjekovu nutrinu.“¹²

Iz tog logično slijedi da i Isusovi ljudski čini moraju uključivati konkretan vidljiv oblik koji Schillebeeckx naziva sakramentalnošću.¹³ „Čovjek Isus, zemaljsko osobno očitovanje božanske milosti otkupljenja, jest sakrament, prasakrament, i to zato je je Otac htio da taj čovjek, Sin Božji, bude jedini pristup k zbilji spasenja.“¹⁴

Ukratko naznačavamo da je sadržajno ovo Kristovo konkretiziranje Božjeg očitovanja bitno ostvareno putem kenotičke dimenzije njegova uprisutnjenja među ljudima.¹⁵

⁸ Edward H. SCHILLEBEEKX, *Krist, sakrament susreta s Bogom*, 16.

⁹ Usp. *Isto*, 16.

¹⁰ *Isto*.

¹¹ Usp. *Isto*, 17.

¹² *Isto*.

¹³ Usp. *Isto*.

¹⁴ *Isto*.

¹⁵ O tom više u: Hans U. von BALTHASAR, *Mysterium paschale. Sveto trodnevje smrti, pokopa i uskrsnuća našega Spasitelja*. Zagreb, 1993. 14-26.

Ovim razmatranjem smo pokazali ono što smo u podnaslovu naznačili. Vratimo se nakratko na onu vjeronaučnu definiciju. Krist nije samo znak nevidljive Božje prisutnosti, nego jest prisutnost Boga. Sakrament Isusa Krista jest prisutnost trojstvenog Boga, Oca i Sina i Duha Svetoga, kojega je Sin na osobit način objavitelj.¹⁶ Sakramentalna prisutnost Trojstva, međutim, svoje puno ozbiljenje zadobiva u proslavi Sina koji šalje Duha.¹⁷

2.2. Uskrsli, proslavljeni sakrament Krista

Nakon što smo pokazali da je zemaljski, utjelovljeni Isus sakrament Božje ljubavi, okrećemo se prema sakramentalnom *produženju*¹⁸ prisutnosti proslavljenog Krista. Uobičajeno je da razmatranje sakramentalne prisutnosti uskrslog Krista svoje mjesto nalazi u ekleziologiji. Ovdje ćemo poštivati tu dinamiku uzimajući u obzir već navedeno upozorenje Waltera Kaspera. Naime, Crkva sama po sebi još uvijek nije sakrament, ona je samo u Kristu sakrament.¹⁹

„Isus Krist je prema božanskom planu jedini pristup Ocu. »Jedan je Bog, jedan je i posrednik između Boga i ljudi, čovjek – Krist Isus...« (*1 Tim 2,5*). Njegovo proslavljenje ne znači, međutim, da se ljudi do kraja vremena moraju odreći njegove spasenjsko-povijesne prisutnosti (...). Budući da se obraćanje presvetog trojstvenog Boga nama ljudima nije dogodilo na ma kakav duhovan način, nego povijesno-spasenjski, u čovjeku Isusu, bilo je primjereno da se ta vidljivost nastavi u pojmovnim oblicima koji bi dalje nosili njegovo zemaljsko djelovanje.²⁰ Poznato nam je da Isusovi učenici nisu u strahu nakon njegove proslave, nego u trenutku prestanka njegove prisutnosti koja je uslijedila nakon Učiteljeve smrti na križu. Međutim, nakon uskrsnuća (i uzašašća) učenici više ne strahuju, što nas dovodi do zaključka da, unatoč nadi u njegov skori dolazak, oni ponovno žive u njegovoj prisutnosti. Izvor straha je Gospodinova odsutnost,

¹⁶ Usp. Walter KASPER, *Bog Isusa Krista. Tajna trojedinog Boga*, Đakovo 2004. 364-372.

¹⁷ Usp. Edward H. SCHILLEBEEKX, *Krist, sakrament susreta s Bogom*, 24-38.

¹⁸ Usp. *Isto*, 34.

¹⁹ Usp. Walter KASPER, *Crkva Isusa Krista*, 222-227.

²⁰ Franz COURTH, *Sakramenti. Priručnik za teološki studij i praksu*, Đakovo, 1997. 31.

a njegova prisutnost znak života u izobilju (usp. *Iv 20,19; Mt 23-27*). „Zacijelo, učenici su govorili o Isusovom ponovnome dolasku, ali su poglavito svjedočili da je on onaj koji živi sada, da je Život sâm, na temelju kojega i mi postajemo oni koji žive (*Iv 14,19*).“²¹

Na ovom mjestu se ponovno moramo vratiti Schillebeeckxu. Kristov Odlazak je nužan za potpuno ostvarivanje otajstva spasenja. Sin se morao vratiti Ocu da bi mogao poslati Duha. Prisutnost Krista u Duhu se, međutim, konkretizira putem sakramenata, ponajprije sakramentom Crkve, koja je mistično (otajstveno) Tijelo Kristovo. Nadalje, Schillebeeckx smatra da je po proslavljenju nastupila ekonomija odijeljenih sakramenata; tomu je tako budući da je Krist prasakrament uzašašćem napustio svijet.²² „Sakramentalnost dakle premošćuje onu udaljenost ili raskorak što postoji između nebeskog Krista i neproslavljenog čovječanstva te nakon uzašašća omogućuje uzajamni ljudski susret između Krista i ljudi, premda se to događa na posve poseban način. Kršćanstvo po svojoj biti zahtjeva trajnu sakramentalnost.“²³

Uzevši zaozbiljno Gospodnje riječi: „Ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta“ (*Mt 28,20*), postaje nam samorazumljivo da Kristova prisutnost u Duhu mora zadržati i određeni vid tjelesnosti, budući da je tijelo neophodno kako bi tjelesni čovjek uistinu mogao doživjeti susret sa Spasiteljem. Stoga u poglavlju koje slijedi promišljamo o sakramentima Crkve kao konkretiziranoj prisutnosti proslavljenog Gospodina našeg Isusa Krista među onima koje ga nasljeđuju.

Zaključno navedimo još samo jedan vid Kristove sakramentalnosti. Na određeni način, mogli bismo govoriti o Kristu i kao o sakramentu koji ljudi daruju Bogu, jer samo je on uistinu dostojan biti dar Ocu. U Sinu je čovječstvo uzneseno i darovano Bogu te samo po njemu i čovjek može živjeti u eshatološkoj nadi u vječno zajedništvo s Bogom.²⁴

²¹ Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta. Od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, Split, 2011. 266.

²² Usp. Edward H. SCHILLEBEEKX, *Krist, sakrament susreta s Bogom*, 24-38.

²³ *Isto*, 37.

²⁴ Usp. Walter KASPER, *Isus Krist*, Split, 1995. 186-187.; Edward H. SCHILLEBEEKX, *Krist, sakrament susreta s Bogom*, 34-37.

3. Otajstvo Krista prisutno u sakramentima Crkve i u Crkvi

U prethodnom smo poglavlju pokušali približiti osobu Isusa Krista kao istinski (pra)sakrament. Učinili smo to ukazivanjem na utjelovljenog Isusa iz Nazareta kao sakrament Božje ljubavi očitovan u njegovom zemaljskom djelovanju. Zatim smo pokušali ustvrditi da i proslavljeni Krist ostaje sakramentalno prisutan u svojoj Crkvi.

Ovo poglavlje će se pozabaviti konkretnošću Gospodinove prisutnosti u sakramentima, s posebnim naglaskom na krštenje i Euharistiju, i s učincima koje bi ona (Kristova prisutnost) trebala proizvesti među onima koji su dionici njegova mistična Tijela. U izlaganju ćemo se u mnogome oslanjati na Katekizam Katoličke Crkve čije izričaje želimo prevesti na suvremeniji jezik.

3.1. *Kristova spasenjska otajstva prisutna u sakramentima Crkve*

Katekizam Katoličke Crkve koristi sljedeću podjelu sakramenata: sakramenti inicijacije, sakramenti ozdravljenja te sakramenti u službi zajedništva i poslanja vjernika.²⁵ Uzevši u obzir prethodno poglavlje, u kojem smo ustvrdili da je ponajprije Krist sam (pra)sakrament, zaključujemo da nas ovakav raspored upućuje na uloge koje pripisujemo Isusu s obzirom na njegovo djelovanje putem sakramenata. Tako Kristu možemo pripisati ulogu onoga koji čovjeka inicira (uvodi) u otajstvo trojedina Boga. Snagom svoga pashalnoga proslavljenja Krist izlijeva Duha na spasenje svih ljudi.²⁶ Sakramenti ozdravljenja nam također predočavaju ulogu Krista kao liječnika, koji nas ponajprije liječi od zla grijeha, te nas svojom snagom oslobađa iz *vražjih krugova grijeha i smrti*.²⁷ Konačno, dvije prethodne uloge nisu same sebi svrha, nego su uvijek u službi zajednice i poslanja vjernika, Krist je onaj koji izgrađuje zajednicu i daje joj poslanje da učine

²⁵ Usp. KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE (11.X.1992.), Zagreb, 1994., br. 1211 (dalje: KKC)

²⁶ Hans U. von BALTHASAR, *Mysterium paschale*, 172.

²⁷ Jürgen MOLTSMANN, *Raspeti Bog. Kristov križ kao temelj i kritika kršćanske teologije*, Rijeka, 2005. 323-326, 369-375.

njegovim učenicima sve narode (usp. *Mt 28,19*). Crkva je mjesto najsavršijeg ozbiljenja zajednice izgrađene na temelju Krista.²⁸

Naravno da se unutar ovakvog rasporeda sakramenata Kristove uloge međusobno prožimaju, tako i sakramenti bivaju međuovisni i samo zajedno čine djelo spasenja jednoga Gospodina Isusa Krista.

3.1.1. Sakramenti krštenja i euharistije – osobiti znaci Kristove prisutnosti²⁹

Dva temeljna sakramenta kršćanstva jesu krštenje i euharistija. Otačka tradicija ove temelje pokušava opravdati krvlju i vodom koji su potekli iz Isusovog boka. „Oci su u ovom dvostrukom mlazu krvi i vode vidjeli sliku dvaju temeljnih sakramenata – euharistije i krštenja – koji proizlaze iz probodena Gospodinova boka, iz njegova srca.“³⁰ Oko važnosti ova dva sakramenta postoji i načelno slaganje na ekumenskom obzoru.³¹

U našem kontekstu, ovi sakramenti su osobit primjer Kristove prisutnosti u svijetu nakon njegove proslave. Stoga je potrebno posvetiti osobitu pažnju Kristovoj prisutnosti po krštenju i euharistiji.

Po sakramentu krštenja krštenik umire svojoj dotadašnjoj egzistenciji i ponovno uskrsava na novi život u Kristu.³² „Živim, ali ne više ja, nego živi u meni Krist.“ (*Gal 2,20*) Po krštenju čovjek biva rođen po Duhu Svetom – Duhu Kristovu.³³ Krštenje suobličava čovjeku onom u čije se ime Krsti, tako da onaj koji prima krštenje u vjeri biva oslobođen grijeha³⁴ i učinjen sinom Božjim posinjenim po Sinu.³⁵

Sve izrečeno o sakramentu krštenja jasno upućuje na Krista. Po Duhu je Krist taj koji se nastanjuje u kršteniku, a samim tim i u svakom konkret-

²⁸ Usp. Henri DE LUBAC, *Katoličanstvo – društveni aspekti dogme*, Rijeka, 2012., 93.

²⁹ Katekizam preferira riječ „krst“, mi ćemo ipak tu riječ zamijeniti riječju krštenje koja je bliža suvremenom rječniku.

³⁰ Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta. Od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, 216.

³¹ Usp. Franz COURTH, *Sakramenti*, 102-112.

³² Usp. KKC br. 1214.

³³ Usp. KKC br. 1215.

³⁴ Usp. KKC br. 1263.

³⁵ Usp. KKC br. 1265.

nom povijesnom trenutku po onima koji u vjeri primaju krsnu milost. Krist je prisutan u Crkvi sakramentom krštenja, budući da on tako izgrađuje njegovo mistično Tijelo kojega je znak i utjelovljenje. Gospodin ostaje prisutan po svome Narodu.³⁶

„Euharistija je ‘izvor i vrhunac kršćanskog života’“. Ona je „uzročno počelo Crkve.“³⁷ Kao spomen-čin, euharistija uprisutnjuje Kristovo pashalno otajstvo; drugim riječima, stvarno uprisutnjuje Krista samog. Stoga euharistija i jest sakrament nad sakramentima.³⁸ U euharistiji su sažeti i ispunjeni svi sakramenti Crkve. Iz nje crpe snagu i u nju uranjaju.³⁹ Ona je izvor zajedništva u Crkvi i najtješnjeg sjedinjenja s Crkvom svakog pojedinca.⁴⁰

3.2. *Krist, otajstvo koje treba živjeti*⁴¹

„Isus zahtijeva da ga čovjek prizna, u sebi i prema van, i o tome čini ovisnim vječno spasenje: ‘Tkogod mene prizna pred ljudima, priznat ću i ja njega pred svojim Ocem nebeskim. Tko se mene odriče pred ljudima, i ja ću se njega odreći pred svojim Ocem nebeskim.’“ (Mt, 10,37)⁴² Ovdje dolazimo do onoga čemu smo se usmjerili od početka rada. Isus Krist se dariva u sakramentima da bismo mi postali vidljivi znaci njegove nevidljive prisutnost. Plodovi sakramenata su sakramentalizacija pojedinca i Crkve kao zajednice. Ukoliko bi izostao ovaj dio govora o sakramentu Krista, ostale bi nam samo prazne riječi. „Slovo ubija, a Duh oživljuje.“ (2 Kor 3,6). Duh čini živom Kristovu sakramentalnu prisutnost, a ta se živost očituje u Crkvi, tj. u onim koji nasljeđuju Krista.⁴³

³⁶ Usp. KKC br. 1267.

³⁷ BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis – Sakrament ljubavi. Postsinodalna apostolska pobudnica o euharistiji, izvoru i vrhuncu života i poslanja Crkve* (22. II. 2007.), Zagreb, 2008. br.14. (dalje: *Sacramentum caritatis*)

³⁸ Usp. KKC br. 1330.

³⁹ Usp. *Sacramentum caritatis* brr. 17-29.

⁴⁰ Usp. KKC brr. 1392-1396.

⁴¹ Naslov parafrazira treći dio gore navedene apostolske pobudnice: „euharistija, otajstvo koje treba živjeti“ *Sacramentum caritatis* brr. 70-97.

⁴² Romano GUARDINI, *Biti kršćanstva. O biti umjetničkog djela*, Zagreb 2005. 25.

⁴³ Usp. Edward H. SCHILLEBEEKX, *Krist, sakrament susreta s Bogom*, 143-153.

Prihvatimo li analogijsku podjelu sakramenata iz Katekizma, tada uloge koje smo pripisali Kristu sada moramo pripisati i Crkvi, tj. kršćanima, ali na posredan način. Kršćani su, dakle, pozvani uvoditi ljude u otajstvo Krista i spasenja, Crkva je pozvana nositi svijetu izliječenje, zajedništvo s Kristom koje je kršćenicima poznato oni su pozvani izgrađivati gdje god se nalazili. Dapače, Krist to zahtijeva! – o tome ovisi spasenje (Guardini). *Priznavanje* Isusa Krista Gospodinom pred ljudima, sastoji se upravo u tom. Rečeno je da je Krist posrednik Božje ljubavi u ljudskom liku, stoga su kršćani oni koji posreduju Krista posrednika.

3.2.1. *Crkva kao sakrament*

Izvanredna sinoda biskupâ iz 1985. ovako je sažela želju Drugog vatikanskog koncila: „1. da je tema Koncila Crkva (*Lumen gentium*, LG) – 2. Crkva koja je pod Božjom riječju i njoj služi (*Dei Verbum*, DV) – 3. Crkva koja slavi Kristova otajstva i u tome ima svoje središte (*Sacrosanctum concilium*, SC) – i 4. Crkva koja je tu za spasenje svijeta (*Gaudium et spes*, GS).“⁴⁴ Ovaj sažetak Koncila i u okviru naše teme ima iznimno značenje. Crkva služi Božjoj riječi, dapače Riječi – ona Kristu služi i njega slavi u otajstvima (veza između *mysterium* i *sacramentum*), a iz tog služenja i slavljenja ona postaje znakom i posrednicom (Posrednika) spasenja (koje jest Krist).

Navedimo jedan primjer iz Konstitucije o svetoj liturgiji: „Stoga, budući da liturgija one koji su unutar Crkve svakodnevno izgrađuje u sveti hram u Gospodinu, u prebivalište Božje u Duhu, do mjere punine dobi Kristove, ona ujedno na čudesan način krijepi njihove sile kako bi propovijedali Krista; tako liturgija pokazuje Crkvu onima koji su vani kao znak podignut za narode, pod kojim se raspršena djeca Božja trebaju sabrati u jedno, dok ne postane jedno stado i jedan pastir.“⁴⁵ Ovo je prvi koncilski dokument, ali već se u njemu vidi sazrijevanje ideje o ulozi Crkve u svijetu („Gaudi-

⁴⁴ Walter KASPER, *Crkva Isusa Krista*, 188.

⁴⁵ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Sacrosanctum Concilium. Dogmatska konstitucija o svetoj liturgiji* (4. XII. 1963.), br. 2, u: Dokumenti.

um et spes“). Crkva je znak zajedništva pod kojim se ljudi sabiru u jedno. To zajedništvo, pojašnjava Kasper, ne označava primarno međusobno zajedništvo ljudi, nego, radije, upućuje na, po Kristu ponovno uspostavljeno, dioništvo (*participatio*) ljudi u Kristu. To se pak zajedništvo temelji na jedinstvu koje proizlazi iz jednog tijela Kristova.⁴⁶ „Jedno euharistijski tijelo Isusa Krista temelj je jednog eklezijalnog tijela Kristova.“⁴⁷

„Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našega vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe, jesu radost i nada, žalost i tjeskoba Kristovih učenika te nema ničega uistinu ljudskog a da ne bi našlo odjeka u njihovom srcu.“⁴⁸ Uzmimo još samo primjer posljednjeg dokumenta. Pastoralna konstitucija Crkvu potiče da shvati samu sebe kao dio svijeta. U tom svijetu Crkva mora biti ona koja razumije radost i nadu, žalost i tjeskobu, a, uskladimo li to s prvom Konstitucijom, tada znamo da je ona pozvana i u tom i takvom svijetu naviještati Krista. Prepoznavši tu zadaću, kršćani su pozvani prepoznati Krista u svim ljudima *našega vremena*.

Krista nije dovoljno samo prepoznati, nego je potrebno, kako smo ranije vidjeli, njemu i služiti. Tek tada Crkva može biti autentičan svjedok uskrslog Gospodina, čiji je ona sakrament. To svjedočenje nosi određene rizike, ali neophodno je da Crkva te rizike preuzme na sebe, to je njen križ (*Mk 8,35*). Krist je preuzeo rizik vidljivosti za nas ljude, poradi tog se ni od Crkve ne može manje očekivati.⁴⁹

3.2.2. Čovjek kao sakrament

Sve dosad navedeno može se analogno primijeniti na čovjeka pojedinca. Ne samo da se može, nego svaki kršćanin to i mora. Svaki je kršćanin,

⁴⁶ Walter KASPER, *Crkva Isusa Krista*, 239-240.

⁴⁷ *Isto*, 240.

⁴⁸ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu (7. XII. 1965.) br.1, u: Dokumenti.

⁴⁹ O nekim pristupima vidljivom svjedočenju više u (mpr.): Gustavo GUTIÉRREZ, *Teologija oslobođenja. Povijest, politika, spasenje*, Zagreb, 1989., Johann BAPTIST METZ, *Politička teologija, 1967.-1997.*, Zagreb, 2004., Jon SOBRINO, *Izvan sirotinje nema spasenja. Mali utopijsko-proročki ogledi*, Rijeka, 2011.

po krsnoj milosti i po dioništvu u euharistijskom kruhu, pozvan stvarati zajedništvo ljudi s Bogom.⁵⁰ „Bog je ljubav“ (1 Iv 4,8) iz toga slijedi da služiti Bogu i bližnjemu znači ljubiti. „I ukoliko znamo za jedinstvo ljubavi prema Bogu i bližnjemu u Evanđelju i ukoliko je danas možda doživljavamo na epohalno novi, upečatljivi način, utoliko je time zapravo kazano isto, jedino pod pretpostavkom da ljubav prema bližnjemu ne shvaćamo kao bilo koji osjećajni poriv, već znamo da ona može zahtijevati našu odluku, našu odgovornost, naše odricanje i naše odbijanje, ukoliko ona želi biti zbiljska ljubav prema slobodnoj, Bogu neposrednoj osobi bližnjega.⁵¹ Ljubiti Boga dakle, prema Rahneru, znači isto što i ljubiti bližnjega.

Uzlaženje Bogu u sakramentima nužno dovodi do proročkog povratka braći ljudima. Čovjek je pozvan iz snage vjere preobražavati svijet prema slici Božjoj koja mu se daje u sakramentima.⁵² Angažirana⁵³ vjera je obilježje sakramentalnog čovjeka. Sakramentalizacija čovjeka vodi sakramentalizaciji konkretnog svijeta u kojem se čovjek nalazi. To konkretno znači, kršćanin suobličavanjem samoga sebe Kristu, suoblikuje svijet na sliku Kristovu. Poput Krista koji se u sakramentima (raz)daje za vjernik, vjernici su dužni (raz)davati se za svoje bližnje. Takvi vjernici uvode druge u Kristovo otajstvo te postaju sredstvo Duha kojeg je Krist poslao da svijet privede k njemu. Kršćanin liječi svijet od grijeha i tako kida sponu razjedinjenosti i otvara put zajedništvu svih ljudi.

Naravno, takvom zajedništvu se kršćanin u konačnici nada, ali ostaje svjestan da tu stvarnost iščekuje kao dar koji mu dolazi ususret i zato posljednje poglavlje ima pred očima eshatološku stvarnost sakramenata.

4. Eshatološki vidik sakramenata

Započinjući posljednje poglavlje, moramo posebno u vidu imati prvo. Sakramenti su misteriji, kao takvi oni ujedno ukazuju na stvarnost iznad

⁵⁰ *Sacramentum caritatis*, br.76.

⁵¹ Karl RAHNER, *Temelji kršćanske vjere: uvod u pojam kršćanstva*, Rijeka, 2007. 498.

⁵² Miroslav VOLF, *Angažirana vjera. Kršćani i opće dobro*, Rijeka 2013. 28-29.

⁵³ Izraz *Angažirana vjera* posuđujemo iz gore navedene bilješke.

njih samih te na njoj participiraju (poput simbola). Stvarnost na koju svaki sakrament ukazuje u teološkom rječniku običavamo zvati eshatološkom stvarnošću. Posljednje poglavlje želi natuknuti ponešto o vezi između sakramenata i eshatologije.

Uzmimo primjer euharistije: „Crkva zna da Gospodin, već sada, dolazi u Euharistiji i da je tu među nama. No, ta je prisutnost skrivena. Zato Euharistiju slavimo ‘čekajući blaženu nadu i dolazak Spasitelja našega Isusa Krista.’, moleći da svi skupa vječno ‘uživamo u tvojoj slavi, tvome kraljevstvu, kad otareš svaku suzu s naših očiju; gledajući tebe Boga svoga, kakav jesi, bit ćemo zauvijek tebi slični i tebe ćemo bez kraja slaviti, po Kristu našem Gospodinu.’“⁵⁴

Čitajući pažljivo gore navedeno možemo zaključiti da euharistija svoj vrhunac nema u samoj sebi, nego u Onom kojeg nam obećava u vječnosti. Euharistija je najizvršnije čekanje eshatološke punine. Međutim, vidljivi znaci eshatološke punine su *otrite suze*⁵⁵ svih onih koji pate, što dalje znači da se eshatološki vid sakramenata svejedno tiče svakog gore navedenog vida. Sakramenti svoje ispunjenje imaju u konačnom susretu s Gospodinom Isusom Kristom kao utjelovljenim zastupnikom koji u kraljevstvu Oca prebiva kao uskrsli. Svaki pojedini sakrament svoje ispunjenje pronalazi u eshatološkom vidiku, u vezi s ovim prisjećamo se katekizamske podjele sakramenata na: inicijacijske, ozdraviteljske i one u službi zajednice. Unutar ove podjele niti jedna od uloga sakramenata nema svoje potpuno ispunjenje u okvirima užim od eshatoloških.

Druga važna poruka eshatološkog vidika sakramenata jest trajan poziv, koji nam Gospodina na osobit način upućuje po sakramentima, na pripravnost jer eshatološki trenutak dolazi kao kradljivac (*Mt 24, 42-44*). Paradoksalno, ova iznenadnost ujedno znači da biti kršćanin znači već sada živjeti u eshatološkoj stvarnosti, tj. od Kristovih se učenika očekuje da mu svojim djelovanjem pripremaju put (*Mt 3,3*). stoga živjeti uistinu sakra-

⁵⁴ KKC. br. 1402.

⁵⁵ Usp. *Isto*.

mentalno znači živjeti za druge kako bi tim kršćani i sami bili svjedoci neke *druge* stvarnosti. „Kraljevstvo uskrslog Krista koje dolazi nije samo predmet nade i očekivanja. Ta nada i očekivanje također oblikuju život, djelovanje i trpljenje u društvenoj povijesti.“⁵⁶ Tako eshatologija za koju nas sakramenti pripremaju postaje temeljnim motivom našeg sakramentalnog života pomoću kojega svijet u kojem živimo približavamo Gospodinu Isusu Kristu.

Zaključak

U ovom radu smo pokušali u četiri poglavlja prikazati jedan od mogućih vidika promatranja sakramenata Crkve. Poglavlja, uz izuzetak prvog, promatraju sakramente putem određenih vidika koji nam se ponekad čine zanemarenim u govoru o sakramentima. Prvo poglavlje ukratko određuje granice pojma sakrament koji su ovom radu u fokusu.

Budući da su motiv i metoda opisani u uvodu, zaključno možemo naznačiti da ovaj rad ostaje kao pokušaj doprinosa promišljanju o nekim uvijek prisutnim temama u teologiji na drugačiji način. Uvjerenje koje stoji iza ovog rada sastoji se u viđenju da temeljni problemi prakse i dalje ostaju u nerazumijevanju osnovnih sadržaja religijskih simbola koji su i u kršćanstvu postali neeksplicirani tradicijski sadržaji koji ne dotiču konkretne pojedince kršćanskih zajednica. U tom smislu se nadamo da ovo može biti naznaka nekakvog mogućeg pristupa klasičnim temama na razumljiv i praktičan način, koji bi bilo moguće posredovati današnjem čovjeku.

⁵⁶ Jürgen MOLTSMANN, *Teologija nade. Istraživanja o temeljenju i posljedicama kršćanske eshatologije*, Rijeka 2008., 338.